

УДК 378:614.253(73)

DOI 10.11603/me.2414-5998.2019.4.10873

Н. В. МуқанORCID <https://orcid.org/0000-0003-4396-3408>

ResearcherID A-5027-2017

О. З. БлавтORCID <https://orcid.org/0000-0001-5526-9339>

Scopus Author ID 35867792400

*Національний університет «Львівська політехніка»***ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЛІКАРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США****N. V. Mukan, O. Z. Blavt***Lviv Polytechnic National University***HISTORICAL AND PEDAGOGICAL BACKGROUND OF DOCTORS'
PROFESSIONAL TRAINING AT THE UNIVERSITIES
IN THE USA**

Анотація. У статті проаналізовано праці американських науковців XX – початку XXI ст., які стосуються проблем розвитку медичної освіти в США. Доведено необхідність систематизації педагогічної інформації для узагальнення наявного теоретичного досвіду в контексті медичної освіти. Узагальнено положення масштабного аналітичного дослідження медичної освіти в США та Канаді, яке отримало назву Звіту Флекснера і стало підґрунтям докорінних реформ американської медичної освіти. Проаналізовано сучасні наукові дослідження, спрямовані на вдосконалення системи підготовки лікарів у США. На основі проаналізованих праць зроблено висновки про вектор сучасної педагогічної науки в США в контексті медичної освіти. Встановлено, що до основних питань, які розглянуто у фундаментальних педагогічних дослідженнях американської медичної освіти, належать проблеми якості підготовки фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, впровадження більш досконалих стандартів навчання лікарів, механізми оцінки якості медичної освіти.

Ключові слова: медична освіта; США; А. Флекснер; медична школа.

Abstract. The article analyses the research papers by American scientists of the XX – early XI centuries concerning problems of development of medical education in the USA. The necessity to systematize pedagogical information in order to summarize existing theoretical experience in the context of medical education has been proved. A large-scale analytical study of medical education in the United States and Canada, called the Flexner Report, resulting in fundamental reforms in American medical education, have been analysed. The modern scientific researches aimed at improvement of system of future doctors' training in the USA have been discussed. On the basis of the analysed works, the conclusions about the vector of modern pedagogical science in the USA in the context of medical education have been made. It has been established that the main issues addressed in basic pedagogical studies of American medical education are the problems of quality of specialists' training, who are competitive in the labour market, introduction of more advanced standards of doctors' training, mechanisms of assessment of quality of medical education.

Key words: medical education; USA; A. Flexner; medical school.

Вступ. Зміни в соціально-економічному, політичному, культурному житті України впродовж останніх десятиліть зумовили суттєве реформування системи освіти. Важливим компонентом будь-якої освітньої системи є вища медична освіта, спрямована на якісне відтворення кадрового потенціалу в галузі охорони здоров'я та збереження і зміцнення здоров'я нації. Основні напрями реорганізації системи вищої медичної освіти визначаються як внутрішньодержавними процесами, так і тенденціями загальносвітового розвит-

ку, а отже, передбачають узгодження її структури, змісту та якості із внутрішніми вимогами системи охорони здоров'я і зовнішніми положеннями міжнародних стандартів. Позиція України щодо інтеграції у світовий інформаційний простір як пріоритетного напрямку її державно-освітнього розвитку, передусім, в питаннях медичної освіти зумовлює необхідність конструктивно-критичного осмислення позитивного теоретичного і практичного досвіду країн, який може слугувати моделлю у певних аспектах. Відтак виникає необхідність звернення до досвіду США, вища освіта яких до-

© Н. В. Муқан, О. З. Блавт

сягла значних успіхів завдяки вдалій теоретико-організаційній основі.

У загальнонауковому масштабі вивчення теоретичних і прикладних аспектів педагогічної науки має важливе практичне значення для подальшого її розвитку, ретроспективного аналізу окремих проблем педагогічної теорії і практики. Ці фактори зумовлюють потребу в систематизації педагогічної інформації, понять і термінів, виявленні їх специфічних рис, визначенні ролі в розвитку сучасної педагогічної науки.

Мета дослідження – дослідити історико-педагогічне підґрунтя підготовки лікарів у США для узагальнення наявного теоретичного досвіду в контексті медичної освіти.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано теоретичні та емпіричні методи дослідження, зокрема пошуково-бібліографічний для вивчення та систематизації джерельної бази (науково-педагогічної, методичної літератури, нормативно-правових документів); порівняльно-історичний метод дослідження освітніх документів, який дав можливість розглянути в ретроспективі генезу системи медичної освіти США; контент-аналіз для аналітичного опрацювання літератури.

Результати дослідження. Аналіз американських наукових праць ХХ – початку ХХІ ст., які стосуються проблем розвитку вищої освіти в США, дає підстави стверджувати про наявність значного теоретичного та емпіричного досвіду в цій галузі. Саме вони заклали теоретичний фундамент для розробки сучасної моделі американської медичної освіти.

На думку багатьох дослідників історії медичної освіти в США, найважливішим документом, який створив теоретичну основу для подальшого концептуального розвитку професійної підготовки лікарів у США, став Звіт А. Флекснера. На початку ХХ століття якість підготовки лікарів у США часто піддавалася критиці як з боку пацієнтів, так і самої лікарської спільноти. Найкраще цю проблему в 1910 р. схарактеризував майбутній реформатор американської медичної освіти А. Флекснер: «Насправді ми маємо багато лікарів, які зовсім не гірші, ніж у будь-якій іншій країні. Але немає, напевно, іншої країни, в якій би існувала така гігантська і фатальна відмінність між найкращими, середніми і найгіршими лікарями» [4].

Занепокоєна проблемою забезпеченості медичними кадрами, Американська медична асоціація в 1904 р. створила Комісію з медичної освіти, яка в 1908 р. звернулася до Фонду Карнегі з проханням

провести аналіз стану медичної освіти і підготувати рекомендації щодо її реформування. Ця робота і була доручена А. Флекснеру.

За фахом А. Флекснер був не лікарем, а відомим спеціалістом у галузі теорії освіти. Протягом наступних півтора року він відвідав всі 155 існуючих на той час вищих медичних шкіл у США й Канаді й вивчив їх діяльність за 5 основними напрямками, такими, як: вимоги до зарахування, кількість і підготовка викладачів, фінансовий стан і вартість навчання, якість навчальних лабораторій і стан клінічних лікарень, на базі яких студенти вивчали клінічні дисципліни [1].

У 1910 р. А. Флекснер опублікував ретельний звіт, розрахований не тільки на професіоналів, а й на широкий загал. Найбільш важливі висновки звіту коротко зводилися до таких положень, які згодом стали теоретико-педагогічним і організаційним підґрунтям американської медичної освіти:

1. За останні 25 років перед публікацією Звіту в країні було випущено величезну кількість неосвічених і погано підготовлених лікарів, що повністю суперечило інтересам і потребам суспільства. У розрахунку на душу населення в США в той час було в 4–5 разів більше лікарів, ніж в інших багатих країнах, наприклад у Німеччині.

2. Надлишок низькокваліфікованих лікарів зумовлений значною кількістю «комерційних» медичних шкіл, які зараховували на навчання абітурієнтів з низьким рівнем підготовки. Фінансове становище більшості цих шкіл було нестійким через дуже низьку вартість навчання. Підвищення вимог до підготовки студентів та оплати за навчання могло стати причиною повного банкрутства цих шкіл.

3. Існування таких неадекватних за якістю медичних шкіл обґрунтовувалося інтересами бідних верств населення. Проте, на думку Флекснера, цей аргумент був нещирим і відображав інтереси власників самих освітніх установ.

4. Якісні медичні школи не могли існувати у відриві від навчальних лабораторій з хімії, патології та інших дисциплін і клінічних лікарень, що мають кваліфікованих лікарів, відданих клінічній науці [4].

Природно, що однією з основних рекомендацій А. Флекснера було реформування вищої медичної освіти в США за зразком найкращих університетів Європи і Америки. Разом із тим він чітко розумів, що реформувати більшість існуючих в той час медичних шкіл просто неможливо через критично низький рівень викладання у них. Тому ін-

шою важливою рекомендацією Звіту А. Флекснера було скорочення кількості медичних шкіл у країні з 155 до 31.

Хоча і не повністю, ця рекомендація була виконана впродовж наступних 20 років. Скорочення кількості медичних навчальних закладів було, звичайно, болісним процесом. Наприклад, кількість медичних шкіл, де навчалися темношкірі студенти, скоротилася до двох. Також на довгі роки зменшилася кількість лікарів, які працювали в сільській місцевості і бідних районах країни.

Незважаючи на загалом незадовільну ситуацію, на початку ХХ століття в США було багато й висококласних медичних факультетів (при університетах Гарварда, Єльського університету та інших). Однак за модель для реформи вищої медичної освіти було обрано медичний факультет Університету Джона Гопкінса в м. Балтимор, штат Меріленд.

Поступово високі стандарти навчання на цьому факультеті були перенесені на більшість інших передових медичних шкіл, а слабкі й фінансово неспроможні факультети були закриті. Це сталося завдяки тому, що, починаючи з 1910 р., ліцензуючі органи окремих штатів стали пред'являти до університетів підвищені вимоги до рівня підготовки абітурієнтів і якості програм освіти.

У 1912 р. було створено Федерацію медичних рад штатів, які добровільно погодилися проводити акредитацію медичних шкіл на підставі стандартів, розроблених Комісією з медичної освіти Американської медичної асоціації. Одночасно філантропічні фонди стали виділяти багатом провідним університетам країни великі дотації на проведення наукових досліджень і підвищення якості освіти [1].

До сьогодні всі медичні школи США намагаються продовжити традицію, закладену А. Флекснером, який вважав, що отримання вищої медичної освіти повинно бути «однаково трудомістким і дорогим» процесом. Ця традиція має свої позитивні і негативні сторони. Але очевидним є одне – професія лікаря в США є елітарною і високооплачуваною, а висока якість медичної допомоги гарантована в будь-якій точці цієї країни.

Для модернізації медичної освіти у США важливу роль відіграють сучасні наукові дослідження, які часто фінансуються різними організаціями, і спрямовані на виявлення тривожних ознак у системі професійної підготовки лікарів та швидке реагування на них. Так, наприклад, цінним є дослідження К. Саллівана, присвячене аналізу навчальних планів медичних шкіл США. Авторка досліджує вплив

Звіту Флекснера на формування сучасної освітньої системи в галузі охорони здоров'я. Дослідниця наголошує на тому, що реформування освітньої системи є постійною потребою кожного суспільства, враховуючи швидкий характер змін у сучасному світі. На думку вченої, головне реформування повинне зачепити не стільки методи та прийоми навчання, скільки зміст освіти. За приклад авторка ставить американські медичні школи, які, переглянувши так звану «класичну адаптивну модель», своєчасно внесли до своїх навчальних планів вивчення таких курсів, як медична етика, культурологія, ділове спілкування, формування лідерства тощо [5].

Досліджує навчальні програми медичних університетів США Д. Фолз. Як зазначає авторка, соціальні фактори, котрі впливають на здоров'я населення, є не менш визначальними, ніж біологічні механізми. В сучасній медицині фокус змістився з постановки проблеми «хвороба – терапія» на більш широке розуміння захворювання як результату психологічних та соціально-економічних чинників. Саме усвідомлення цих чинників американськими студентами аналізує дослідниця. Вивчивши навчальні плани 26 університетів США, авторка виокремила навчальні дисципліни, в ході яких студенти знайомляться з соціальними факторами, які впливають на здоров'я пацієнтів, та зацентрувала увагу на необхідності холистичного підходу як до лікування хворих і профілактики захворювань, так і до навчання майбутніх лікарів [3].

Особливе значення відіграло дослідження сучасного стану медичної освіти, здійснене П. Денсеном. Автор досліджує внутрішні та зовнішні проблеми, що стоять перед студентами медичного профілю. Основними внутрішніми проблемами, на думку дослідника, є необхідність концентрації уваги на захворюванні при відносному виключенні з поля зору поведінки пацієнта, протистояння між навчанням у стаціонарних та амбулаторних умовах, надмірну сфокусованість викладацького персоналу на дослідженнях на молекулярному або субмолекулярному рівні, залишаючи поза увагою більш фундаментальні дослідження. Зовнішні проблеми включають експоненціальний ріст знань, пов'язані з ним технологічні інновації та соціальні зміни. Вирішення цих проблем, на думку автора, потребує чіткого інституційного лідерства [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах реформування української медичної освіти важливо звернути увагу на вектор згаданих досліджень, оскільки у них актуалізуються такі

нагальні проблеми, як питання якості підготовки фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, впровадження більш досконалих стандартів навчання лікарів, механізми оцінки якості медичної освіти. Отже, досвід організації медичної освіти США, відображений у доробку американських науковців, є цінним для осмислення та запозичення його позитивних ідей іншими країнами, зокрема Україною. Рекомендації, пропонувані американськими вченими, зокрема А. Флекснером, для нас мають історичне значення, нагадуючи, що реальне

реформування вищої медичної школи в будь-якій країні – це довгий, трудомісткий і дорогий процес.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів окресленої проблеми. На нашу думку, потрібне подальше поглиблене порівняльне вивчення законодавчих заходів забезпечення навчального процесу в американських медичних школах, аналіз сучасних наукових праць, спрямованих на діагностику й вирішення проблем системи підготовки лікарів у США.

Список літератури

1. Герасимов Г. А. De Gustibus. Уроки истории: к столетнему юбилею доклада Флекснера / Г. А. Герасимов // Клиническая и экспериментальная тиреодология. – 2012. – Т. 8, № 4. – С. 4–7.
2. Densen P. Challenges and opportunities facing Medical Education / P. Densen // Transactions of the American Clinical and Climatological Association. – 2011. – No. 122. – P. 48–58.
3. Faulz D. The social determinants of health as part of the medical school curriculum: An exploratory analysis of domestic and international medical schools / D. Faulz. – A

thesis for the degree of Master of Public Health. University of Washington. – 2012. – 34 p.

4. Flexner A. Medical Education in the United States and Canada: A Report to the Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching (Classic reprint) / A. Flexner. – London : Forgotten Books, 2018. – 370 p.

5. Sullivan C. C. Punctuated equilibrium: A qualitative case study of the influence of American medical education's structure, governance, and function on curriculum reform: A dissertation ... for the degree of Doctor of Philosophy. – University of Washington, 2018. – 211 p.

References

1. Gerasimov, G.A. (2012). De Gustibus. Uroki istorii: k stoletemu yubileyu doklada Fleksnera [De Gustibus. The lessons of history: the centennial of Flexner's report]. *Klinicheskaya i eksperimentalnaya tireoidologiya – Clinical and Experimental Thyroidology*, 8 (4), 4-7 [in Russian].
2. Densen, P. (2011). Challenges and opportunities facing medical education. *Transactions of the American Clinical and Climatological Association*, 122, 48-58.
3. Faulz, D. (2012). The social determinants of health as part of the medical school curriculum: An exploratory analy-

sis of domestic and international medical schools. *Master's thesis*. University of Washington.

4. Flexner, A. (2018). *Medical Education in the United States and Canada: A Report to the Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching (Classic reprint)*. London: Forgotten Books.

5. Sullivan, C. C. (2018). Punctuated equilibrium: A qualitative case study of the influence of American medical education's structure, governance, and function on curriculum reform. *Doctor's thesis*. University of Washington.

Отримано 25.11.19
Рекомендовано 28.11.19

Електронна адреса для листування: nataliya.v.mukan@lpnu.ua